

Ad Rom.
12. 1.

Martyrium
est rationa-
bile obse-
quium, quia
prudentia
sale condi-
tum.

S. Thom.

In Baptismo
sal sic et in
Martyrio.

cultum, & religionem spectant, cuiusmodi sunt sacrificia, & martyrium, admonet Deus: si enim absque prudentiae, & discretionis sale sint, placere nequeunt. Nam quemadmodum à sale rebus obvenit sapor, jucunditas, & gratia quadam, unde sal communi omnium sensu significat *gratiam, veneres, venustatem*, quā qui caret, dicitur insulsus, absque sale, injucundus, invenustus; sic interna nostra sacrificia Deo jucunda esse non possunt, sed omnino insulsa, atque invenusta, nisi prudentiae sale condiantur; qua nihil est in humana vita gratius, & pulchrius, eum sit moderationis regula, doctrina honestatis, & lux decoris. Cūm igitur martyrium in fidei causa subitum, sit genus quoddam sacrificii Deo gratissimum, maximè delectabile, venustum, fit inde exquisitae prudentiae, & præstantissimae sapientiae sale abundasse. Quis negat?

959 Hic pulchrum illud, & in Martyres præcipue cadens, Apostoli monitum ad Roman. 12. 1. *Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* Quod ad martyrii sacrificium retulit S. Cyprian. Epist. 77. ad Martyres in metallo constitutos, & in exhortatio. martyrii cap. 7. & S. Thom. in Commenta. ad Epist. Quid verò sit *rationabile obsequium*, dubium esse poterit. Exstimo cum Angelico Doctore, catenus appellari martyrium *rationabile obsequium*, quia prudentia excellentissimè moderatur, quæ recta ratio agendorum est. Expende S. Thom. verba: *Exhibet autem homo Deo corpus suum ut hostiam, quando aliquis corpus suum exponit passioni, & morti propter Deum.* Paucis verò interiectis, subdit: *In ipsa sacrificiū præparatione apponebatur sal.* Unde Levit. 2. quidquid obuleris sacrificii sale conditum. *Sal autem discretionem significat.* Unde & hic sequitur, *rationabile obsequium vestrum, scilicet cum discretione* (quæ ut pupilla in oculo prudentiae est) *corpora vestra Deo exhibeatis hostiam per martyrium.* Quid concinnius, & opportunius dici potuit? Vides rationabile obsequium nuncupari martyrium, Rationabilis fuit omnis omnium Martyrum immolatum quantum in ipsis est, cum adhuc buerint quidquid erat necessarium ad gratissimi sacrificii rationem, & suas perpessiones & mortem retulerint in Dei cultum purā quidem, & sancta mente, recta ratione, & spiritu quasi animatas, & vivificatas, atque illustrissimè prudentia directas, & gubernatas, absque temeritate aliqua, aut animi impetu irrationali. Lege S. Basiliū in Regul. brevioribus, interrogat. 230.

960 Cūm Apostoli divino Christi magisterio imbuti augustas Ecclesiæ ceremonias conferent, illam instituerunt, ut in Baptismo sal benedictum in infantum os immitteretur; ut intelligeremus, nasci omnes in Christo ad prudentiam, quæ salutem operetur. Constat ex SS. Patribus (quorum meminimus lib. 2. c. 2.) martyrium fungi vice Baptismi, imò esse Baptismo aquæ præstantius,

Credendum igitur est, non deesse huic sanguinis Baptismo salē divinissimum, omnem felicet spiritualem prudentiam. Recte proinde ad Martyres prudentissimos traxerim illud Chrysoftomi affatum de baptizatis in Ps. 96. S. Chrys.

Ane Christi adventum terra eram; comedebat à serpente: ubi autem venit Dominus, in salē me mutavit. Sal ex aqua fit & vento: Sal merito appellavit nos Dominus, quoniam ex aqua, & spiritu regeneravit. Certè sal divinissimus sunt Martyres incliti, quia prudentissimi; atque adeo malignam virulentū Dracōnis prudentiam longè superantes (ut suprà dicebamus) sal sunt ex spiritu & aqua tribulationis marina proprii cruxis effusione admixta regenerati; & Deo ipsi, quasi cibus, sale prudentiae benè conditi, & grati. Non illi sunt serpentis alimentum; terpens enim non Christiana, sed mundana prudentia pascit, quæ terrestris omnino est, illa verò cœlestis, & divina.

961 Hoc prudentiae sale temperata acerba Tormenta quæque tormenta, & mors ipsa amarissima, sale prudentia condita Martyribus sapientissima. *sale prudentia condita Martyribus sapientissima.*

ce estimat; omne quod affigit, requiem putat; transire & per mortem appetit, ut obtinere plenius vitam possit. Ecce qua ratione, insipida quæque, & amara in Martyres exprompta cruciamenta, sapida redduntur, grata, jucunda; unus videlicet sedula prudentia manu, & sale accuratè condita, cuius ducet, & magisterio splendidissimo, omnia sagacissime explorabant; metiebanturque temporalis æternis, præsentia futuris, momentaneos labores cœlestibus deliciis perpetuō duraturis.

962 Denique monens, & præminiens Christus Deus fideles suos ad martyrii conflitum, aiebat Lucæ 17. 31. *In illa hora qui fuerit in reto, & vasa eius in domo, ne descendat tollere illa, & qui in agro similiter non reddat retro. Memores esto uxoris Loth.*

Quicunque quesierit animam suam salvare facere, perdet illam; & quicunque perdidit illam, vivificabit eam. Ad quæ verba S. Cyri.

R. Cyril. *Alexandrin. relatus in Catena Græcorum Patrum in Lucam edita à nostro Codero, ita fatur: Jubet hic negligere quidquid terrenum, quidquid transitorum est; & in hunc unicum scopum intendere, ut quisque salvet animam suam.* Hoc planè directrix prudentia fit, perquam in primis Martyres Deum, & salutem intuiti sunt. Cæterum quorū illud: *Memores esto uxoris Loth?*

Tangit uxoris Loth metamorphosim, quæ sulphureo igne de cælo afflata, & peralii ossibus (ut nonnulli volunt) in veri salis flatuam mutata est, propterea quod contra Dei præceptum, vieta mulierib[us] curiositate, converterit se retrò, ut videret ulices flammas, horrendumque incendium, seu igneum pluviam, qua Sodomorum, & Gomorrhæorum civitates, & regio tota inundabantur, & exurebantur. In flatu salis, dicitur verfa, LXX. Chaldaeus, & Solomon Sapi. 10. 7. *In columnam salis:* salis quidem infatuati, & imprudentiae emblematis; salis certè metallici, quod nullo imbre liquefere valet, ut Tertullianus in carmine de Sodoma, & aliis hic volunt; & de quo Plinius lib. 31. cap. 7. Putaverim ergo admoneri illis verbis à mundi magistro Martyres, ut, proposito sibi uxoris Loth supplicio, prudentiae splendore irradiati, & auditâ ratione vitæ magistrâ, Deum solū suum intueantur, ut finem, ut consiliorum metam, ut creatorum animalium; cuius nos & omnia, pothabitis rebus aliis, & superatis cruciamenti omnibus, ac morte ipsa, quin martyrii horrore correpti, retrò respiciant, id est, ab incepta salutis via, & initio in fidei causa certamine deficiant. Unde fit, ut non sal infatuatum, insipidum, & metallicum sint, id est, imprudentes habeantur, sed sal divinissimum, gratum, & jucundum, id est, summè prudentes.

Ruf. Gef.

Audi jam Eusebii Cæsariensis commentarium in illa Christi verba, quæ novo salis lepro sic condit: *Inquit per hoc futuram esse persecutionem in Christi fideles.* Diem ergo illam vocat tempus præcedens finem mundi; in quo qui fugit, non revertatur; & amittens bona, non curet; nec imitetur uxorem Loth, quæ post fugam in exitu de civitate Sodomorum reversa mortua est, & columnam salis effecta. Pergit deinde luculententer: *Verum aliud quoque intelliges ex doctrina nostri Salvatoris dicentis: vos estis sal*

terrae; quod si sal evanuerit, in quo salietur? Verè igitur ut sal infatuatur, quando quis in fugâ ab occisis sodomis retrò convertitur. Quapropter necessario subiungens dierum illarum tribulationem, abortatur dicens: *memento egestate uxoris Loth.* Quod est dicere: infatuata quidem erit illorum prudentia, evanida omnino, & digna ut hominum concubationem subeat uti execrabilis, qui arreprobet semel Christianæ religionis tramite, retrò respiciunt, & pænitidine ducti resilunt vi persecutionis, & tormentorum fracti. Hi in statuam salis durantur, quod nescit disolvī, ac proinde nec salire, nec salas reddere carnes: insensibiles sunt, & deerti à divina gratia, animam perdunt, & corpus. Illi verò, qui Christiana prudentia edocti momenta ponderant, librant omnia, & nulla inimica vi à fidei scopo dimoventur, nullo contrario imperio extruduntur à recto tramine; hi planè sal divinissimus sunt, verè sapientes, homines prudentissimi. Prudentia enim, quasi sale jucundissimo conditum, & eorum opera sapida redduntur, opus præsertim martyrii eximium, quod sale prudentiae penetratum ipsos Martyres servat à corruptione tutos. Lege caput Proverb. 2. 10.

Turris Libani.

963 A Liter, sed pulcherrimè, hæc Martyrum prudentia commendatur Cant. Can. 7. 4.

Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Metaphoricam locutionem esse, per quam sagacitas, & prudentia Christiana designantur, perspicuum est, & penè omnes Expositores obseruant. Ut enim nasus odores discernit, mediisque inter oculos, & nares eminet, quasi censor, & judex eorum, quæ videntur, aut audiuntur; sic prudentia inter virtutes morales directrix, & Regina præcessit; ut certum, & liquidum judicium de singulis, quæ agendæ, aut omittendæ sunt, ferat ac longè provideat, aut subodoretur; tanquam ab specula obstatula, ut illis opportunitè occurrat. Propriera assumitur etiam ad eandem prudentiam, & sagacitatem designandam, turris pulcherrimæ comparatio in edito Libani fastigio constituta, è qua pericula prævidebantur, & summovebantur. Est enim prudentia proprium, non ea modo, quæ ante pedes sunt, considerare, sed longè prospicere quoque futura, & inter se componere. Prudentia (ut loquitur S. Laur. Justini, in ligno S. Justin. vitæ tract. de Prudent. c. 1.) est præsens notio, futurorum pertractans eventum. Est amor eorum, quibus adiuvatur, ab iis, quibus impeditur, sagaciter discernens.

964 Respectam verò signatim Martyrum prudentiam in hac nasi, & turris comparatione, mihi persuadeo. Primò ex Aponio in Lucæ Abbatis summariali super Cantica; ubi per nasum intelligit eos, quibus major zelus, & ardenter fides in destructione idolatriæ. Qui procul dubio sunt Martyres prudentissimi, quandoquidem illi martyrium subiere zelo correpti Christianæ fidei promovendæ, & idolatriæ perdendæ ardentissimo. Secundo id etiam suadent contextus verba illa: quæ respicit contra Damascum. Erat autem Damascus caput Syriæ, quæ populum Dei gravi, & diurno fatigavit

Pennatum
zelus
Martyrum.
Luc. Ab.

Zelus
Martyrum.
Luc. Ab.

Damascus
quid?

Z 4 gavit

gavit bello: Inde per Damascum significari putant sacri Interpretes regnum peccati, & Diaboli; atque adeo populos, & Tyrannos idola colentes, sanguinarios, & homicidas, bella adversus Ecclesiam excitantes, & Martyrum cruentum fundentes. *Damascus* enim idem est, quod *sanguinis foccus*, vel *sanguinis poculum*, aut *potus*: *sive sanguinis famoris*, *incendii*, aut *procuratoris*. Imò à sanguinis effusione dictus est *Damascus*, eo quòd ibi sanguis iusti Abelis, Martyris præclarissimi, & Martyrum Ducis, fuerit effusus.

S. Hieron.

Damascus, *campus, ubi primus Martyr Abel fuisse in Damasco, unde & locus hoc insignitus vocabulo est.* Unde Rex Cantacuzenus

Cantic. ad illa Cantic. verba exponit; *Damascus sanguinis effusione.* Jam ergo Martyres prudentia irradiati *Damascum* prospectare dicuntur, id est, sanguinis effusione; illum videlicet sanguinem, quem prudentissimus, & Martyrum primus Abel effudit propter iustitiam; ut ipsi similiter in Christi causa sanguinem ubertum profundant, superna rationis, seu prudentiae ductu gubernati, quā veluti ex alta specula insidias prævident Tyrannorum, sagacissimè occupant, & elidunt; pugnantes generosè adversus Ecclesiæ hostes usque ad sanguinis, & vitae profusio nem. Atque hoc est, in quo solers, & speculatrix Martyrum prudentia famulatur Ecclesiæ, melius multò, quā populo Israelitico turris illa pulcherrima, quae in Libano est è regione Damasci.

Phi. Jud. 965 Addo, assimilari Martyrum prudentiam turri Libani, quia instar turris fortissimæ, non mænibus solùm, sed etiam virorum fortium præsidio vallatae, illis extitit, ut hominum machinas eludenter. Unde Philo Judæus in lib. de sacrificio Cain, & Abel, de viro prudente sic fatur: *Quemadmodum Civitatum tutissimum munimentum viri fortes sunt pro mænibus stantes; ita etiam in uniuscuiusque nostrum civitate, qua constat ex animo, & corpore, pro firmissimo propugnaculo sunt cogitationes amicae prudentia.* Pro adamantino turre Martyribus prudentia est, imò eos adamantinos reddit ad quævis adversa generosè preferenda: *Prudentia constantem efficit mentem*, ait Sanct. Laurent. Juslin. supra relatus. Mundi liberatores suos instruens fideles

Matt. 7. 26. ajebat Matth. 7. 26. *Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui edificavit domum suam super petram: & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat super petram.* Ubi percontaris; quænam illa verba sint à Christo prolata? Quid vero illa executioni mandans commune habet cum viro sapiente domum suam confruente super petram? Quorsum haec edificii benè fundati stabilitas, & firmitudo nullis cædens temporum injuriis? Sanè verba à Christo facta, & præfacta illa sunt: *Intrate per angustam portam.* Quam angusta porta, & arcta via est, que ducit ad vitam; & pauci sunt, qui inveniunt eam. Quis non videat, Martyres per angustam portam, & arctam viam fuisse ingressos? Nonne angusta porta, & arcta via est, perfecta cum

Prudentia eruditæ nosler Chresolius in suo egregio ope. *consistit.* re de selectis piorum hominum virtutibus cap. 9. sect. 8. ex Porphyrio lib. de Styg. imò Porphy. ex Homeris auctoritate, & quorundam sapientum, prudentiam in sanguine consistere: quod Physicorum lumen Empedocles antè cecinerat: *Sanguis. n. cor complectens, prudentia cuique est.* Id vero intelligi debet quando sanguis est liquida atque naturali temperie moderatus; nam febre, aut bili succensus, imprudentiam innuit, & stultitiam patit. Hanc curiosi hominis orationem revocat sapienter, & piè Chresolius ad Ethicen, morisque hominum; ut significet prudentiae vim atque laudem in æquabilitate, & placidi animi temperie verfari; nihilque magis honestæ constantique rationi contrarium, quā furiosas animi perturbationes, quæ phreneticos, & stultos efficiunt. Quis non

Christo crucifixo configuratio, & pro illo ærumnarum, laborum, cruciamentorum, & mortis ignominiosæ, & immanissimæ perpeccio? Ecce in quo Martyrum prudentia appetet eximia: ecce in quo prudentes sint *sicut serpentes*. Nam serpentum prudentia in eo maximè commendatur à Beda in Matt. cap. 21. à S. Basilio Orat. 7. à S. August. in Psal. 57. quòd per arcum foramen subintrat, tunicam veterem exiit, atque innovatur. *Sitis prudentes ut serpentes* (ait S. Basil.) qui, cùm eos senium S. Basil. deponere necesse sit, loco angusto & optimè se- pio corpus suum committunt; & ita prudenter atque sapienter senectutem exuum suum, per arcum Quod etiam & nos facere vult sacra Scriptura. *foramen*, cùm per arduam & angustum viam iter faciamus, exire, inquam, veterem hominem, induere verò novum. Hoc in Martyribus potissimum resplendere aiebat initio hujus capitatis S. Ambrosius, dum Martyres appellat S. Ambrosius serpentes. Qui depositis carnis exuviis, tenitionum hiemalium rigore superato, & Spiritus Sancti renovati gratiâ, æstiva mundo luce fulsere, missi vero ui agni in medio luporum.

966 Vides, Martyres esse, qui verba Christi audierunt, & fecerunt ea, intrantes per angustum martyrii portam, & arctam Crucis viam? Vides vel unâ hâc de causâ, prudentia excelluisse præstantissima? Modò contemplare, quā ratione ab eadem prudentia habeant, quòd sint viro sapienti similes, qui adificavit domum suam supra petram. *Martyres vii. Serpentis sunt, qui adificavunt supra petram.* Quod sapientissimum expressit S. Basil. Ho- s. Basil.

967 Et cur non prudentia maximè refuleat inter sanguinis effusiones? Observat in sanguine eruditæ nosler Chresolius in suo egregio ope. *consistit.* re de selectis piorum hominum virtutibus cap. 9. sect. 8. ex Porphyrio lib. de Styg. imò Porphy. ex Homeris auctoritate, & quorundam sapientum, prudentiam in sanguine consistere: quod Physicorum lumen Empedocles antè cecinerat: *Sanguis. n. cor complectens, prudentia cuique est.* Id vero intelligi debet quando sanguis est liquida atque naturali temperie moderatus; nam febre, aut bili succensus, imprudentiam innuit, & stultitiam patit. Hanc curiosi hominis orationem revocat sapienter, & piè Chresolius ad Ethicen, morisque hominum; ut significet prudentiae vim atque laudem in æquabilitate, & placidi animi temperie verfari; nihilque magis honestæ constantique rationi contrarium, quā furiosas animi perturbationes, quæ phreneticos, & stultos efficiunt. Quis non

non in Martyribus laudet fusum ubertum pro Christo sanguinem liquida atque naturali tem peratione, ne dicam divinâ, moderatum? Dixerim clariss: quis non illustre patientæ genus, & amabilem animi bonitatem, quæ nescit ullis animi turbulentis affectionibus commoveri, aut injuriarum ultiōem appetere? O quām placidi eorum animi inter Tyrannorum rabiem, & carnificinam in eos exhortam! In tanta hac æquabilitate, & quieti animi temperie, cœsus fit qui non videat clarissimam, & multa luce fulgentem prudentiam cruento coloratam purpureo? Nonne prudentia in sanguine consitit? Nonne Martyres suo inundantur cruento? Quid prudentius?

Martyres non tam sibi, quam alii vixerunt, & mortui sunt.

D E M A R T Y R U M

Justitiæ elegia.

968 **J**Surpo hic iustitiam pro ea, quæ est una ex quatuor virtutibus Cardinalibus, firmans voluntatem ad perpetuò tribuendum unicuique jus suum, idque ad æquitatem; de qua Sapi. 8. 7. Sunt apud Ecclesiæ Doctores, & veteres Philosophos insignia hujus virtutis elegia, à quibus abstineo; illa solùm temperatè, & cum selectu tacturus, quæ in majorem cedant nostrorum Martyrum commendationem. In quibus signatam splendor ille Solis iustitiae in mundo exorti demonstratur. Ut enim S. Gregor. lib. 10. Moral. cap. 11. *Justus cùm se consumptum putaverit, ut Lucifer oritur, quia mox in se ipso monstrat diem Iustitiae: Solem quippe præcurrrens Lucifer nunciat.*

C A P U T I .

Martyrum Justitia alii potius nata, quam sibi: Martyres creatori Deo, & redemptori Iesu debitum ex iustitia solvunt.

969 **I**n primis cùm cæteræ virtutes operantur tamum servant potissimum; virtus justitiae & ipsi operanti commodat, & in cæteros quoque ubertim utilitatem suam diffundit: idque præstat omnino, si adversa multa, & mors ipsa hac de causa sint subeunda. Quod eleganter aperuit S. Ambros. lib. 1. officio. cap. 28. expendens vim justitiae admirabilem. *Magnus itaque justitia splendor, quæ alii potius nata quam sibi; communiam, & societatem iugram adiuvat, excelsitatem ienit, ut suo iudicio omnia subiecta habeat, opem aliis ferat, officia non abnuat, pericula suscipiat aliena.* Eodem spectat idem Ambrosius Ser. 16. in Psal. 118. ubi inculcat, quæ ratione reliquæ virtutes sibi solis sufficiant, & concludit. *Sola justitia, quæ omnibus temporibus, alii potius nata, quam sibi, quotidiano usu, & fructu publico, suo damno alienas custodit utilitates.* Similiter Orat. de obitu Satyri sub finem: *Justitia quidquid habet, quādam inclemētia sui, dum rapitur a more communi, transfundit in proximos.* Hinc jam clarè demonstratur, quām tuerit Martyrum justitia splendida, & exquisita, quantumque in opere martyri splendeat. Illi enim alii potius nati, quam sibi, communis

Crucis trahit dereliquit? Minime gentium. Cur non? Nonne a Cruce descendenter infideles illi tanto obstupefacti miraculo Deum agnoscerent, & proni adorarent? Responder argutè S. Ambros. lib. 10. in Lucam §. cui titulus est, de divisione vestimentorum Domini: Noluit descendere, ne S. Ambros. descendenter sibi, sed moretetur mibi. Componit inter se illa duo sibi, & mibi. Quasi dicat, tametsi descensus ut Crucem deferret, promissione facta in ipsum credituros: Si Rex Israel est, descendat nunc de Cruce, & credimus ei. Matth. 27. 42. Quid vero tunc ille? Matt. 27. 42.

Crucis trahit dereliquit? Minime gentium. Cur non? Nonne a Cruce descendenter infideles illi tanto obstupefacti miraculo Deum agnoscerent, & proni adorarent? Responder argutè S. Ambros. lib. 10. in Lucam §. cui titulus est, de divisione vestimentorum Domini: Noluit descendere, ne S. Ambros. descendenter sibi, sed moretetur mibi. Componit inter se illa duo sibi, & mibi. Quasi dicat, tametsi descensus ut Crucem deferret, promissione facta in ipsum credituros: Si Rex Israel est, descendat nunc de Cruce, & credimus ei. Matth. 27. 42.

970 **R**ectè Paulus ad Roman. 3. 25. agens Ad Rom. de fide in Christum, *Quem proposuit Deus 3. 25. propitiationem per fidem in sanguine i. sibi ad ostensionem iustitiae sua.* Christum Crucifixum, suo inundatum cruento, & mortu-